

ANÁRA EAMIÁLMOT JA DÁN MAŇISBOAHTIT

MaŇimuš áiggiin lea ollu ja viidát ságastallojuvvon sámiid ja sin maŇisboahttiid birra. Aviisain lea oidnostan, ahte sápmelašregistarii lea čuđiid mielde ohcamin olbmot geat leat juogaláhkai sámidiggelága meroštallama mielde sámit. Buot dieđuid mielde vuosttas ođđaássi bođii Anárii 1758 Gihttelis, muhto su dálлу bázii ávdimin ja addojuvvui fas ođđasit ođđaássiide 1800-logu álggus ja juhkkuojuvvui njealje sadjái. Ođđaássiid mielde leavvagodii šibitdoallu Anárii, ja muhtun sámitge skáhppojedje omiid. 1822 Anáris ledje juo 9 šibitdálu. Ođđadáluid lohku lassánii miehtá 1800-logu.

Suopmelaš ođđaássit vuodđudedje dáluideaset anáraččaid vearroeatnamiid ala. Ođđaássama leavvama dihte maŇggat anáraččain láddeluvve. Anárjávrii oarjegáttis ássi Morottaja sogas omd. buolvvaduvvet dálá sogat Akujárvi, Kiviniemi, Huhtamella, Katajamaa ja Kyrö. Anáraččaid árbevirolaš ealáhus lea leamašan don doložis guolástus. Stuurámuš anárašsogat leat T.I.Itkosa mielde Valle (130 olbmo), Aikio ja Sarre (sullii 100 olbmo), Saijets (80 olbmo), Morottaja (sullii 70 olbmo) ja dasa lassin smávit sogat dego Kuuva, Paltto, Musta ja Mujo.

Anárašsogaid dološ ássansajiid birra gávdnojit muhtin muddui dieđut duopmogirjjiin ja eanangirjjiin. Muhto dájvá šadda duhtat árbedihtui. Aikio sohka lea dolin ássan davvi-Anáris (ee. Fávli, Idjajávri, Čoavččesjávri, Gassaeana) ja maŇnelis maiddái Geavŋajávris. Kuuva-soga ássanguovllut leat leamaš Vuollejávri, Avviljohkanjálbmi ja maŇnelis sohka lea leavvan omd. Čuolesvutnii, Sturrajávrii ja Bealdojávrii. Mattus-sohka fas gávdno oarje-Anáris (ee. Solojávri, Bádárjávri, Lusmminjárga, Junnás, Rivdol) ja maŇnelis Čoavččesjávris ja Jullamjávris. Morottaja nammasaš sámit ásse dolin Anárjávrii máttabealde, ee. Goahppilis, Veskonjárdgas, Akujávris, maŇnelis sii leat leavvan eará guovlluide. Smávva Mujo-sohka ásai 1700-logus máttá-Anáris, dál sii orrot davvin Gassaeatnamis. Musta nammasaš sámit orro ovdal Gaska-Mustalis ja Gassavuonas, Rivdolis ja Bádárjávris. Bádár nammasaš sohka fas ásai dolin Bádárjávrii Lusmminjárdgas ja Goaskinjávriin ja maŇnelis siige leat biedganen eará sajiide. Bálttut leat ássan álgoálggos Anárjávrii davvigáttiin, Bárttehis ja Njižžejávris. Saijets-soga álgoruoktu leamaš Juvdu Sáisullos, Oadđuveaijogas, Nuohttunjávris, maŇnelis leat dasto biedganen miehtá gieldda. Sarret leat dolin ássan ee. Juvdujoga oivošis, Sikkávaris, Menešjotnjálmnis. Buot eanemus dološ anárašsogain leat biedganen Valle-sohka. 1700-logu áigge Valle sohki gullelaš olbmot orro Idjajávris ja Báhčaveaijogas, muhto maŇnelis leat biedganen viidát miehtá gieldda ja dan olggobeallaige. Juo áigá jávkan Sauva-sohka ásai varra gieldda davimus osiin.

Lea duodainge miellagiddevaš dál oaidnit go anáraččaid maŇisboahtit leat dál morihan ja álgán ohcaluvvat sápmelašregistarii. Go lean oahpásmuvvan ovddit valggaid várás dohkkehuvvon registariidda, de hui unnán leat Avvila ja dan birrasa giliin olbmot ohcaluvvan registarii. Dalle lea anáččaid obmodagas ja dan gáhttemis jearaldat de lea áivve lunddolaš ahte sii leat gozuid alde. Muhto sámigiela ovddideamis dainna ii sáhte leat gal jearaldat.

Jouni Kitti